

„cum benevolentia, et charitate consensio: « vt eleganter Augustinus dicit. (17) Est igitur Deum inter et hominem iustum amicitia vera, ceterisque omnibus amicitiae speciebus longe praestantior; quoniam inter vitumque est charitatis consensio: et si Deus nihil vult propter hominem, tanquam finem vltimum; neque id vult iustus, sciens longe melius esse hunc finem constitui in bono incommutabili, quam in creato, et finito: ac e contrario, si homo nihil commodi Deo adfert; neque id quaerit Deus, felix satis, ditissimusque seipso: sed quum perfecta voluntas sit summo bono adhaerere, eoque frui, vtrumque vult, tam homo iustus, quam Deus: excellentissima haec est animorum consensio. Igitur amicitia vera, diuturna, mutua, iucundissima, optima.

COROLLARIA.

Quae autem de diuino dilectionis praecepto dicebamus, absurdas, atque scandalosas illico commonstrant quorundam Recentiorum propositiones. Harum prima fuit. » Praeceptum amoris Dei per se tantum obligat in articulo mortis. « Secunda: » probabile est ne » singulis quidem rigorose quinquennis per se obligare praeceptum » charitatis erga Deum. « Tertia: » an peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non » audemus. « Quarta: » tunc solum obligat, quando tenemur iustificari, et non habemus aliam viam, qua iustificari possimus. « Via autem, qua iustificari possumus sine dilectione Dei, ex eorum Theologorum opinione, est Sacramentum poenitentiae, cuius ope immunes nos putant a charitatis praecepto. Sed proscripae hae adsertiones, et ab Academia Parisiensi anno 1665., et a Summo Pontifice Innocentio XI. anno 1676. fuere, vel ex eo quod Scripturis, ac Patribus, supra a nobis memoratis contrariarentur.

Itaque amoris Dei praeceptum obligat quam saepissime, atque ad eius adimpletionem semper entendum est; contra ac insane nimis, et cum piarum aurium offensione Theologi illi dixerunt.

Quibus vero temporibus potissimum? Nam et hoc bonae notae Theologi definire solent. Primo quidem, initio vsus rationis, quum iam homini liberum est, vel ad Deum, vel ad creaturam se convertere: » creaturae quippe rationali, ait Fulgentius, (18) alia beatitudo non potuit, nec potest esse, nec poterit, nisi vt agnoscens

» a

(17) Lib. III. cont. Academ. cap. 6. (18) Lib. I. de Fide, cap. 17.

» a quo non solum facta, sed etiam a quo rationalis facta est, maiorem dilectionem exhibeat bono creatori, quam sibi.

Secundo: praeceptum amoris Dei maxime obligat in vitae exitu: hinc Pastores iuxta Ecclesiae disciplinam actus fidei, spei, et charitatis a decumbentibus exigere solent.

Tertio: eliciendi sunt actus amoris Dei quum tentationibus pulsamur, aduertimusque charitatem in nobis tepescere.

Quarto: si eam orandi formulam, quam dictauit ac praecipit Magister noster Christus, tenemus, toties amoris actus elicere debemus, quoties orationem Dominicam, ad quam cetera reduci debent, lingua proferimus: nisi enim interni affectus animi verbis nostris respondeant, vere illud Matth. xv. in nos contorquebitur: » populus hic labilis me honorat, cor autem eorum longe est a me; si ne causa autem colunt me. «

Sed ea quoque, quae de diuino hoc praecepto dicebamus, absurdas, scandalosasque has Recentiorum propositiones ostendunt. Prima: » non tenemur proximum diligere actu interno, et formali. « Secunda: » praecepto proximum diligendi satisfacere possumus per » solos actus externos. « Tertia: » Praeceptum affirmatiuum amoris » Dei et proximi non est speciale, sed generale, cui per aliorum » praeceptorum adimpletionem satisficit. « Has enim Innocentius XI. anno 1679. et Parisiensis Academia anno 1665. damnarunt, quod contrarias repugnantesque agnoscerent Scripturae testimoniis, et Patrum dictis. Equidem (ne alia producamus) legimus Matth. xxii. » diliges proximum tuum sicut te ipsum. « Anne ipsi aduersarii sese externo dumtaxat amore diligunt? Sunt et his affinia in Scripturis, et Patribus bene multa.

CAPVT XI.

Eos, qui contra opinati sunt, designat: eorumque momentis occurrit. Quaedam insuper inde infert.

Haud recte de diuino dilectionis Dei, et hominum praecepto sensisse Theologos nonnullos, qui postremis his temporibus scripserunt, praecedentibus corollariis innuimus.

Ast Sententiarum Magister est, qui S. Thoma referente, (1)

Ddd 2

» po-

(1) Secunda Sec. quaest. xxxiii. art. 2.

ponit, »quod charitas non est aliquid creatum in anima, sed est »ipse Spiritus Sanctus mentem inhabitans. Nec est sua intentio, quod »iste motus dilectionis, quo Deum diligimus, sit ipse Spiritus Sanc- »tus, sed quod iste motus dilectionis est a Spiritu Sancto, non me- »diante aliquo habitu, sicut a Spiritu Sancto sunt alii actus virtu- »tum, mediantibus habitibus aliarum virtutum, puta, habitu fidei, »et spei, aut alterius alicuius virtutis. Et hoc dicebat propter excel- »lentiam charitatis.«

Tamen Magistri opinionem reitici a Sancto Thoma, (2) et a ceteris Theologis constat. Ac iure illa quidem ab aliis sal- tim vt temeraria, ab aliis vt erronea reiecta est; quum, praeter dic- ta pugnet illa aduersus conclusionem, quae ex fidei propositione eu- denter satis colligitur. Fide enim constat infundi in iustificatione gra- tiam, et charitatem, quae cordibus inhaeret, ex Concilio Tridenti- no: (3) et paruulos per baptismum induere nouum hominem, fieri innocentes, immaculatos, et haeredes Dei, cohaeredes autem Chris- ti: (4) At isthaec non possunt in paruulis intelligi de actu charita- tis, quum in illis nullus sit actus; neque de Spiritu Sancto prae- cise, quum inhaerere nequeat: igitur intelligantur necesse est de charitatis habitu.

Postremo: charitatem esse veram amicitiam inter Deum homi- nesque negant cum Durando perpauci, ceteris omnibus affirmans- tibus.

Sed videamus quibus momentis ducantur homines hi. Itaque, qui diuinum dilectionis praeceptum oppugnant friuolis his, ineptisque argumentis nituntur. I. Ioan. xiiii. inquit, legimus: »si diligitis »me, mandata mea seruatae:« nulla ergo praeter obseruantiam prae- ceptorum nobis iniungitur dilectio.

II: nonne possumus implere omnia mandata ex timore poenae? Non ergo opus est dilectionis praecepto.

III: Bernardus haec habet: (5) »est charitas in actu, et in af- »fectu, et de illa quidem, quae operis est, puro datam legem ho- »minibus, mandatumque firmatum: nam in affectu quis ita habeat, »vt mandetur?«

IV: si diligendus Deus est ex toto corde, ex tota anima, ex to- ta mente, nullus certe in hac vita praeceptum dilectionis adimplere

(2) Ibidem.

(3) Sess. v. Can. 11.

(4) Sess. vi. Can. 5.

(5) Serm. L. in Cantica.

poterit: saltem igitur modus iste charitatis sub praecepto non cadit.

V: Quod si extaret quoque dilectionis proximi praeceptum, pec- catores quoslibet diligere teneremur, tamquam proximos: at pec- catores sunt Dei inimici, et ei inuisi, secundum illud Sap. xiv.: »odio sunt Deo impius, et impietas eius:« ergo nullum datur hu- iusmodi praeceptum; sed potius peccatores, vt inimicos odisse de- bebimus, exemplo Dauidis, qui Psal. cxviii. ita cecinit: »iniquos »odio habui:« et Psal. cxxxviii.: »perfecto odio oderam illos, et »inimici facti sunt mihi.«

VI: saltem excommunicati charitate diligendi non sunt; quum a corpore Christi abscissi sint, et a fidelium communione separati: ita, vt pro eis orare non liceat, nec Aue eis dicere.

VII: nullum extat praeceptum diligendi se ipsum: ergo nec de- buit dari praeceptum diligendi proximum.

Pro sententia autem Magistri Sententiarum sic valet argumenta- ri. Primo: i. Ioan. iv. dicitur: »Deus charitas est; et qui manet »in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.« Quibus ostenditur, charitatem qua Deum diligendo in Deo manemus, et Deus nos di- ligendo in nobis manet, non esse aliam, nisi charitatem, quae Deus est.

Secundo: Augustinus sic loquitur: (6) »fraterna dilectio, qua »diligimus inuicem, non solum ex Deo est, sed etiam Deum esse, »Scriptura declarat.« Et alio loco: (7) »ita dictum est Deus cha- »ritas est, sicut dictum est, Deus spiritus est.« Atque praeccludens respon- sionem, qua occurrere posset, nempe; Deum eo modo dici charitatem, qua dicitur nostra patientia, quia sit donum ab ipso proueniens; superaddit: »neque enim propterea dictum est, quia »Dei substantia est nostra patientia, sed quod ab ipso nobis est: »sicut alibi legimus: quoniam ab ipso est patientia mea. Hunc quip- »pe sensum facile refellit Scripturarum ipsa loquutio. Tale est enim: »tu es patientia mea; quale est: tu es Domine spes mea, et Deus »meus, misericordia mea, et multa similia. Non est autem dictum: »Domine charitas mea; aut: tu es charitas mea; aut: Deus chari- »tas mea. Sed ita dictum est: Deus charitas est; sicut dictum est, »Deus spiritus est.

Rursus dicit: (8) »quomodo corpus tuum sine spiritu, quod »est

(6) Lib. viii. de Trinit. cap. 8.

(7) Lib. xv. de Trinit. cap. 17.

(8) Tract. ix. in Ioan.

»est anima tua, si fuerit, mortuum est; sic anima tua sine Spiritu Sancto, id est, sine charitate, si fuerit, mortua deputabitur.«

Tertio: nihil creatum potest nos a vanitate separare, ac Deo, qui infinitus est, coniungere: vt enim dicitur ad Rom. viii. »vanitati creatura subiecta est, et quod vanitati subiectum est, non potest veritati connectere. Vnde Augustinus concludit; (9) Spiritum Sanctum, quum a vanitate separet, et veritati coniungat, non esse creaturam: atqui charitas a vanitate separat, et Deo primae veritati nos coniungit: non ergo quid creatum illa est.

Accedit: quod omne creatum, natura quaedam est, proinde nequit esse principium meriti, vt contra Pelagium sentit Ecclesia: at charitas principium meriti est: ergo non est quid creatum.

Demum pro Durando haec opponi solent. I: Deus, sicut nihil facit, ira nihil amat, nisi propter semetipsum. Dicitur enim Proverb. xvi. »vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus:« neminem igitur diligit amore amicitiae, quae vult bonum alteri.

II: Deus nullo bono caret: igitur nullum est bonum, quod possit homo Deo velle.

III: inter dominum, et seruum non datur vera amicitia: nam quidquid serui est, domini est: neque inter dominum, et seruum mutuus datur conuictus: sed homines quantumcumque iusti, serui Dei sunt: ergo eos inter et Deum non est vera amicitia.

IV: amicitia non datur proprie nisi inter aequales: ait enim Hieronymus: (10) »amicitia pares, aut accipit, aut facit; vbi enim inaequalitas est, amicitia non est:« atqui inter Deum et homines non potest esse aequalitas, sed est maxima inaequalitas: non est ergo amicitia.

V: charitas non est amicitia, neque ex parte hominis; quia amor, cuius finis est amato frui, non est amicitiae, sed concupiscentiae, quae amat bonum sibi; charitatis autem finis ex parte hominis est frui Deo: neque est amicitia ex parte Dei; quia Deus diligit nos propter se ipsum; non propter nos: ergo.

VI: amicitia debet esse liberalis, et honesta; sed charitate diligimus Deum, non liberaliter, et honeste, sed propter mercedem: ergo non est amicitia.

VII: amicitia requirit familiarem consuetudinem, et conuictum: at cum Deo nulla est familiaritas, neque conuictus: »quoniam, dum

(9) Lib. de mor. Eccl. cap. 23.

(10) In cap. vii. Micheae.

SIB.

sumus in corpore, peregrinamur a Domino, vt Paulus ait ad Corinth. v: et Daniel cap. ii. ait: »exceptis Diis, quorum non est cum hominibus conversatio: neque igitur est cum hominibus amicitia.«

VIII: de hominibus, velut de seruis dicitur Lucae xvii, »sic et vos, quum feceritis omnia, quae praecepta sunt vobis, dicit: »serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus:« igitur haud possumus ad Dei amicitiam peruenire.

IX: Scriptura etiam reprobos, nec habentes charitatem, amicos vocat. Ita Matth. xxii. non habenti vestem nuptialem dicitur: »amice, quomodo huc intrasti?« Et cap. xxvi. Christus Iudae proditori ait: »amice, ad quid venisti?«

X: charitas se extendit etiam ad inimicos, qui certe non redamant: ergo non est mutua benevolentia. Haec obiciunt.

Omnium tamen in promptu est solutio. Ad primum igitur primae classis dicimus, nihil ex eo concludi; nam Apostoli, quibus dictum est, »si diligitis me, mandata mea seruate,« iam proculdubio diligebant; eisque, »imperatur vt diligant, et mandata conseruent,« vt accipiant manifeste Spiritum Sanctum, atque innotescat quod »habent:« vt loquitur Augustinus. (11) Ergo non diligentibus praecipitur, vt diligant; diligentibus vero vt dilectionem factis comprobent, in eaque proficiant. Qui autem praecipit argumenta amoris, vult potius amorem ipsum.

Ad secundum dicendum: laudandum esse timorem, quem legis Paedagogum cum Augustino appellamus; (12) sed timendum est, »vt formido custodiat, et perducad dilectionem:« quae auctore Apostolo ad Rom. xiii. »plenitudo legis est.«

Tertio occurrimus dicendo: ex Sancto Bernardo quid inferitur, nisi charitatem actualem praeceptam esse; cam vero, quae sapit, afficitque suauiter, et quam vocat charitatem in affectu, non ad meritum dari, sed ad praemium? Ait enim post pauca: (13) »neque hoc dico, vt sine affectione simus, et corde arido solas moueamus manus ad opera.«

Ad quartam responderetur: quod duplici sensu aliquid ex toto corde, ex tota anima, et in tota mente facere dicimur. Primo quidem, si actio tanto charitatis ardore intendatur, vt non possit vehementius intendi: Secundo, si in ea praecipuam curam ponamus.

AC

(11) Tract. lxxiiv. num. 1.

(12) Serm. clxxi. num. 8.

(13) Laud. Serm. num. 3.

Ac primo sensu non impletur praeceptum charitatis, nisi in patria, vt Augustinus, (14) et Bernardus docent. (15) Altero vero modo impletur etiam in hac vita; tametsi non possumus extinguere concupiscentiae luctamen praecipiens impetum casti amoris vehementiorem, dummodo nihil operatur illicitum. » Aliud enim est totam non » assequi charitatem, aliud nullam sequi cupiditatem: « inquit lepidissime Augustinus. (16)

Quintum soluitur exponendo Sapientiae locum sub hac forma: peccatores sunt Dei inimici, atque ei inuisi, qua peccatores, et ratione malitiae, esto: impius enim ex. gr. idoli fabricator, et idolum ab ipso fabricatum odio sunt Deo; ac de his agitur laudato capite Sapientiae: sunt Dei inimici, et ei inuisi, secundum naturam, nego. Dilexit enim nos, quum adhuc peccatores essemus. At si quidem Dominus Ezech. xviii: » numquid voluntatis meae est mors impii, dicit Dominus Deus, et non vt conuertatur a viis suis, et viuat? « Iraque et nos, quum vnus spiritus, et voluntatis cum Deo, ob charitatem simus, odisse peccatoris iniquitatem, et malam voluntatem debemus; neuiquam personam.

Docet id Augustinus scribens: (17) » iniquus homo, in quantum iniquus est, odio habendus est: in quantum autem homo est, diligendus est, vt illud, quod recte odimus, arguamus, id est, vitium, quo possit illud quod ideo recte diligimus, id est, humana ipsa natura, emendato vitio liberari. « Docet idem S. Thomas, vbi dicit: (18) » secundum naturam suam sunt ex charitate diligendi (peccatores); secundum culpam, qua Deo aduersantur, sunt odiendi quicumque peccatores, etiam pater, et mater, et propinquus, vt habetur Lucae xiv. et hoc est vere ex charitate diligere propter Deum. «

Ad sextum dicendum: excommunicationem esse poenam medicinalem ordinatam ad salutem excommunicati, vt patet ex Apost. i. ad Corinth. v. vbi scribit se incestuosum tradidisse » Satanae in interitum carnis; vt spiritus saluus sit in die Domini nostri Iesu Christi. « Et ad Thessal. iii. postquam praecipit fidelibus, vt se subtrahant ab omni fratre ambulante inordinate, subdit: » et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem. « Sed charitas Aposto-

(14) De perfect. Iust. cap. 7. et de spir. et lit. cap. ult.

(15) Serm. l. in Cant. et de diligendo Deo cap. x.

(16) Lib. de spir. et lit. cap. ult.

(17) Lib. xix. cont. Faust. cap. 14.

(18) Secunda Sec. q. xxv. art. 6.

toli in incestuosum a se excommunicatum, et postea poenitentem maxime elucet ii. ad Corinth. ii. vbi pro illo intercedit apud Corinthios, vt suo exemplo confirmet in illum charitatem.

Postremum maximum hoc habet discrimen, quo soluitur. Quoniam homo naturaliter diligit seipsum, etiam infimum, etiam pessimum, nec in potestate eius est, vt nolit esse beatus; quia aliquando ideo malus est, quia vult esse beatus, suam beatitudinem in voluptatibus, et rerum humanarum abundantia constituens. Quamobrem frustra daretur illi praeceptum diligendi seipsum; sed in primis eger, et doctrina, vt discat in solo Deo sram esse hominis felicitatem, et praecepto simul et gratia, quibus suauiter impellatur deuium amorem sui ab illicitis reuocare, et totum in Deo colligere. At enim Augustinus. (19) » quia igitur nemo nisi Deum diligendo, diligit seipsum, non opus erat, vt dato de Dei dilectione praecepto, etiam seipsum homo diligere iuberetur, quum in eo diligeret seipsum, quod diligit Deum. « Sed amor noster non simili impetu in proximum currit; multa in illo, etiam in sanguine coniunctissimis, displicent, suntque nobis onera, quae impatienter ferremus, nisi lex diceret, » diliges proximum tuum sicut te ipsum. « Item, » alter alterius onera portare. «

Ad primum deinde secundae classis argumentum respondendum: ex Ioannis testimonio non concludi, quod charitas fraterna, quae in nobis est, et qua in Deo sumus, sit formaliter ipsa charitas, quae Deus est, sed quaedam illius participatio: quum enim charitas, quae Deus est, sit fons omnis dilectionis, quae in creaturis reperitur, recte concluditur, quod is, qui manet in charitate, manet in Deo, et Deus in illo. Sicut ergo is dicitur manere in sole, qui manet in lumine a sole diffuso; et vicisim sol dicitur esse in cubiculo, vbi est lumen solis; ita ille dicitur manere in Deo, qui manet in charitate a Deo diffusa; et Deus dicitur in eo manere per suum effectum.

Ad secundum soluendum exponere oportet Augustini praecipuum dictum: fraterna dilectio, qua diligimus inuicem, non solum ex Deo est, sed Deus ipse participatiue; esto: Deus ipse substantialiter, nego. Inquit enim S. Thomas: (20) » quemadmodum dicimur boni bonitate, quae Deus est, et sapientes sapientia, quae est Deus; quia bonitas, qua formaliter boni sumus, est participatio quaedam diuinae bonitatis; et sapientia, qua formaliter sapientes sumus, est

Tom. III.

Ecc

» par-

(19) Laud. Epist.

(20) Secunda Sec. quaest. xxxiii. art. 2. ad primum.

»participatio quaedam diuinæ sapientiae; ita etiam charitas, qua formaliter diligimus proximum, est quaedam participatio diuinæ charitatis. Hic enim modus loquendi consequutus est apud Platonicos, quorum doctrinis imbutus fuit Augustinus.«

Atque exponens illud, (21) quod frequentissimum est in scriptis S. Augustini, nempe, sicut anima est vita corporis, ita Deus est vita animæ; »et quomodo corpus tuum sine spiritu, quod est anima tua, si fuerit, mortuum est; sic anima tua sine Spiritu Sancto, id est, si charitate si fuerit, mortuum deputabitur;« docet, Deum per charitatem non esse formaliter, sed effectiue vitam animæ.

Iustus tamen dicitur viuere vita Dei, sed participatiue; quatenus amor charitatis, qui est summæ beneuolentiæ, transformatur amantem in Deum amatum per arctissimam unionem, quæ vnum alteri ita adstringit, vt non tam similis illi, quam vnus, idemque cum eo spiritus, vna voluntas, et vna quasi anima efficiatur; vero quidem, sed adeo ineffabili modo, vt nouæ excogitandæ sint voces ad illam communicationem explicandam, qua quis per charitatem manet in Deo, et Deus in ipso: Deus enim sic amantem non solum assimilatur sibi in moribus, et virtutibus diuinis; sed etiam facit consortem naturæ diuinæ, eiusdem secum animi, desiderii, et affectus; omnes eius potentias, sensus, appetitus, amores, operationes, cogitationes, intentiones cordis trahens ad se; adeo vt fiat quaedam moralis communicatio idiomatum; dicaturque Spiritus Sanctus postulare, genere, contristari, gaudere, dum ista operatur in anima.

Reliqua Augustini dicta, quæ obiecta sunt, facilius exponuntur. Quod enim ad primum attinet, Augustini intentum solum est firmare, quod Deus aliter charitas est, quam sit spes, vel patientia: non quod ipse charitatem suppleat; sed quoniam non dicitur spes, vel patientia, quasi in seipso spem, vel patientiam habeat: neque enim quidquam sperare potest Deus, vel pati; sed pure, ac præcise, quoniam spem, et patientiam in nobis causat, et infundit. Verum dicitur charitas, nedum, quia charitatis virtutem nobis causat, et infundit; sed etiam, quia ipsemet in se charitatem habet; imo et charitas ipsa est; vere nos ex charitate diligit, sicut a nobis ex charitate diligitur.

In secundo testimonio nihil aliud Augustinus adfirmat, nisi spiritum esse vitam corporis efficienter; animam vero esse vitam corporis

for-

(21) In Respons. ad secundum.

formaliter: vnde anima per se ipsam immediate viuificat corpus, et ea recedente corpus moritur, quia ab eo recedit causa dans formaliter vitam: recedente autem spiritu, anima dicitur mortua, quoniam recedit causa conseruans efficienter vitam charitatis, et gratiæ. Doctrinam hanc S. Thomæ verbis iuuat dilucidare. Scribit enim: (22) »Deus est vita animæ per modum causæ efficientis; sed anima est vita corporis per modum causæ formalis. Inter formam autem, et materiam non cadit aliquod medium; quia forma per se ipsam informat materiam, vel subiectum. Sed agens informat subiectum, non per suam substantiam, sed per formam, quam causat in materia.«

Tamen his ad Augustini loca responsionibus allatis, haud prætereundum existimamus, legi certe in Augustini operibus alia, in quibus S. Doctor perspicue distinguit charitatem, quæ Deus est, a charitate, qua Deum diligimus. Ita in Ioannem scribens: (23) »iustitia Dei hic dicitur, non qua iustus est Deus, sed quam dat homini Deus, vt iustus sit per Deum.« Quod autem hominis iustitia sit ipsa charitas, docet vbi hæc scribit: (24) »charitas ergo inchoata, inchoata iustitia est; charitas prouecta, prouecta iustitia est;« charitas ex Augustino hic sicut et iustitia incrementum suscipiunt: at qui Deus nullam mutationem admittit: Deus igitur non est ea charitas, qua diligimus illum. Haud dubitandum ergo de Augustini mente.

Ad tertium argumentum respondet S. Thomas his verbis: (25) »charitas operatur formaliter: efficacia autem formæ est secundum virtutem agentis, qui induit formam. Et ideo patet, quod charitas non est vanitas, nec est infinita; sed quod facit effectum infinitum, dum coniungit animam Deo, iustificando ipsam.

Augustinus autem probat Spiritum Sanctum non esse creaturam, quia propria sua vi, et auctoritate separat a vanitate, et coniungit veritati; non autem vt virtus alterius, quod præstat creata charitas. Vnde in forma poterit prior propositio sic exponi: nihil creatum, secundum ea, quæ habet ex se, et quatenus creatum est, potest nos a vanitate separare, et Deo, qui infinitus est, coniungere, concedo; secundum ea, quæ habet vt virtus est agentis infiniti, nego.

Veniamus tandem ad argumenta tertiam propositionem oppugnanti. Ex his primum soluitur dicendo: quod Deus operatur quidem, et

Eec 2

vult

(22) Secunda Sec. quæst. cx. art. 1. ad secundum.

(24) Lib. de nat. et gr. cap. ult.

(25) Vbi sup. art. 2, ad tertium.

(23) Tract. xxv.

vult omnia propter semetipsum, sicut propter finem vltimum; sed ad vtilitatem nostram, non ad suam; quippe, qui »bonorum nostrorum» non indiget, « vt Psal. xv. scriptum est: ergo vult bonum nobis, quando nos ad se, vt ad destinatum finem refert, in quo verum bonum nostrum situm est. Quod si Augustinus dicit; (26) »Deus non »fruitur nobis, sed vitur,« verum dicit: sed hic Dei vsus, non ad suam, sed ad nostram vtilitatem refertur.

Secundi inepta est illatio, proinde neganda. Quamuis enim Deus nullo careat bono, tamen possumus ei bona velle, vel interna, nobis complacendo quod habeat illa, et de hoc gaudento; vel externa, vt honorem, cultum, tum exhibendo, tum desiderando, quum procurando: vnde dicimus quotidie, »sanctificetur nomen tuum.« Nec refert, quod nihil Deo dare possumus, quod suum non sit, ei que debitum ex iustitia. Nam haec est Dei bonitas erga nos, vt ex nobis accipiat, velut dona nostra, meritaque, quae debita ipsi sunt, ac dona sua.

Ad tertium dicendum: quod licet dominum inter et seruum, dum in seruitute manet, amicitia non contrahatur; quoniam dominus, dum seruum amat, non vult bonum seruo, sed sibi: amat siquidem eum, vt sibi vtilem; nihil tamen obest, quin ille, qui conditione seruus est, gratia, et benevolentia domini libertate donetur, ac ad eam euehatur dignitatem, vt vel filius eius adoptiuus sit, vel amicus: hoc sane homini per Christum contigit. Qui enim et conditione, et peccato seruus erat, gratia, et charitate factus liber, ad filiationem, et amicitiam Dei euectus est. Hinc Paulus ad Galat. iv. ait: »itaque fratres, non sumus ancillae filii, sed liberae, qua libertate Christus nos liberauit.«

Ad quartum dicendum: amicitiam requirere aequalitatem, non quidem absolutam, sed proportionis. Vnde ipse Philosophus, (27) agnoscit quoddam genus amicitiae etiam inter inaequales; quum dicit supereminetiae, seu excellentiae; qualis est inter patrem et filium, virum et uxorem, Principem et subditos: quae in eo posita est, vt proportionaliter quod suum est, in bonum amici velit, ac faciat; vt Princeps subdito beneficia conferendo, et subditus obsequium Principi praestando. Sic igitur Deus hominem diligendo, quamuis aequalitatem non adinueniat, eam tamen proportionaliter facit; volendo nempe, et efficiendo in ipso dona gratiae, et charitatis, qui-

(26) Lib. I. de Doct. Chr. cap. 31.

(27) Lib. viii. Ethic. cap. 7.

bus consortes efficiuntur, diuinae naturae, filii Dei, eiusdem domestici, fratres Christi, vt in nouo Testamento saepius repetitum legitimus. Homo autem iustus Deum diligit, omnia ac seipsum propter Deum, vt finem, volendo, ac peragendo.

Quin et ad amicitiam sat esse aequalitatem in animi pulchritudine, Platonis, Dionisque benevolentia mutua ostendit: item et in moribus ferinis, et agrestibus similitudo amicitiam parit, vt Orestis, et Pyladis exemplum commonstrat; et in eruditione, et doctrina, vt Socratis in Phaedrum, et Alcibiadem amor euincit.

Ad quintum responderet charitatem amicitiam esse ex parte hominis. Enim etsi finis proximus charitatis sit suum Deo; hunc tamen vltimus ordinat in Dei gloriam: imo quum mercedem intuetur aeternam, hoc in primis respicit, vt glorificetur Deus, quemadmodum Synodus Tridentina docet. (28) Esse quoque amicitiam ex parte Dei; quoniam, vt dictum est, amat nos, tanquam finem, cui bonum vult: quod ad amicitiam excellentiae, quali Deus homines respicit, sufficere debet.

In sexto soluendo non est cur immoremur: falsum quippe est illius assumptum. Nam dum Deum nos diligimus propter mercedem, non diligimus mercedem propter seipsam, sed propter Deum. Neque amor mercedis opponitur amicitiae, quando merces est ipse amicus, praesertim Deus.

Ad septimum duplici via occurrimus. Prima: amicitiam non requirere conuictum; quum etiam teste Philosopho, (29) inter absentes possit esse vera amicitia. Secunda: quod, quamuis absentes a domino, corpore quidem, adhuc tamen ambulantes per fidem, mente cum Deo familiariter possumus conuersari. Vnde Paulus ad Philip. iii.: »nostra autem, ait, conuersatio in caelis est.« Moses Dei amicus familiariter cum Deo loquebatur, sicut soler homo loqui ad amicum suum. Exodi xxxiii. Et per orationem cum Deo familiariter loquimur, ac ipse nobiscum; quo sensu Psal. lxxxiv. dicitur: »audiam quid loquatur in me Dominus Deus.«

Verba vero, quae ex Daniele afferuntur, non hominis iusti, sed impiorum Chaldaeorum apud Regem se excusantium, quod somnium ei dicere non possent, sunt. Loquendo tamen de vero Deo, dicitur Deuter. iv.: »non est alia natio tam grandis, quae habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis observationibus» nostris.«

Ad

(28) Sess. vi. cap. 10.

(29) Vbi supra.

Ad octauum dicendum: laudata Lucae verba de nobis dici, quasi ex nobis; qui serui inutiles sumus; quia non »sufficientes sumus » cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex » Deo est: » ut inquit Paullus II. ad Corinth. III. sed non propterea diffidere debemus, si per Dei gratiam a seruitute ad statum filiorum eleuemur. Quare idem Paullus citato loco praemisera: » fiduciam » autem talem habemus per Christum ad Deum.«

Quod nono loco positum est, sic soluitur: modum illum loquendi Scripturarum esse per antiphrasim, et ironiam; quasi dicendo: tu qui amicum te profiteris, ita te geris, aut haec facis? Quod sane quaedam exprobratio est.

Vltimum soluit S. Thomas scribens: (30) » quod amicitia se extendit ad aliquem dupliciter. Vno modo respectu sui ipsius: et sic » amicitia nunquam est nisi ad amicum ipsius. Alio modo se extendit ad aliquem respectu alterius personae: sicut si aliquis habet amicitiam ad aliquem hominem, ratione eius diligit omnes ad illum » hominem pertinentes, siue filios, siue seruos, siue qualitercumque » ei attinentes: et tanta potest esse dilectio amici, quod propter amicum amentur hi, qui ad ipsum pertinent, etiamsi nos offendant, vel » odiant. Et hoc modo amicitia charitatis se extendit etiam ad inimicos, quos diligimus ex charitate in ordine ad Deum, ad quem principaliter habetur amicitia charitatis.« Quare, quum dicitur, quod amicitia petit redamationem, intelligi debet quantum ad eos, cum quibus principaliter, et ratione sui est amicitia, ut docet ipse Doctor Angelicus. (31)

COROLLARIUM.

Est igitur in charitate ordo seruandus. Quia » charitas tendit in » vltimum finem, sub ratione finis vltimi, quod non conuenit alicui » aliae virtuti: finis autem habet rationem primi principii in appetibilibus, et in agendis. Et ideo charitas maxime importat comparisonem ad primum principium: » ut loquitur S. Thomas. (32) Hunc vero ordinem ex Scriptura discimus. In II. siquidem Canticorum legimus: » ordinauit in me charitatem.«

Ast quomodo ordinanda charitas est? Scilicet: amore affectiuo me-

(30) Secunda Sec. quaest. XXIII. art. 1. ad octauum.
1. ad secundum.

(31) In III. Sent. dist. 27. q. 2. art.

(32) Secunda Sec. q. XXVI. art. 1.

meliora sunt magis diligenda; amore autem effectiuo, seu opere, quae nobis sunt coniunctiora in pari tamen necessitate, et in eorundem bonorum genere. Cuius resolutionis, quod ad primam partem attinet, hanc habemus rationem: quod vbi maior est ratio diligendi, magis diligere oportet: atqui bonum est ratio diligendi: igitur maius bonum, magis diligendum est. Hinc bona spiritualia, vtpote meliora, plus amare oportet, quam temporalia; si tamen ista sunt amanda: nam non sunt bona nostra, sed necessaria, quibus vtendum ad aliud, non quibus frui liceat amore iis inhaerendo.

Posteriorem vero eiusdem resolutionis partem nos Augustinus docet, vbi scribit: (33) » omnes homines aeque diligendi sunt (hoc » est idem bonum hominibus expetendum, quamuis non eodem affectu); sed quum omnibus prodesse non possit, his potissimum consulendum est, qui pro locorum, et temporum, vel qualibet rerum » opportunitate constrictius tibi quasi quadam sorte iunguntur.«

Ergo Deum ceteris omnibus anteponeere debemus, amore, quum affectiuo, tum effectiuo: quia praeterquamquod est summum bonum, et finis vltimus, ad quem omnia referenda sunt, nobis quoque est coniunctissimus, et intimior nostro intimo: habet quippe rationem totius, nos vero partis; pars autem minus est sui, quam totius. Vnde Augustinus inquit: (34) » si te ipsum non propter te debes diligere, non succenseat alius homo (etiam si parer » sit) si et ipsum propter Deum diligas.«

Ex his autem cuiquam datum est resolueret quaecumque de objecto charitatis schola late disputat.

(33) De Doct. Chr. cap. 28.

(34) De Doct. Chr. cap. 22.

CAPVT XII.

*Charitatis excellentiam prae aliis virtutibus contra sectarios tuetur.
Damnatum quietismum reprobat: una et purum
amorem.*

Charitas est virtutum omnium, in omni quidem genere, excellentissima.

Amoris puri statum, necnon et quietem, in qua nihil anima agat, fanaticum, errorem, haeresim dicimus.

Prior propositio de fide est contra Lutherum, et Caluinum, qua parte genus moris, ac virtutis respicit. Eam enim manifeste docet Paulus 1. ad Corinth. xiii. ubi post enumeratas omnes virtutes, adserit, eas sine charitate nihil prodesse; charitatem vero omnes virtutes secum trahere. Item ad Rom. xiii. inquit: »plenitudo legis est dilectio.« Et ad Coloss. iii.: »super omnia autem haec charitatem habere, quod est vinculum perfectionis.« Demum, in 1. ad Titum i. dicit: »finitis autem praecepti est charitas.« Finis vero perfectior est his, quae ad finem sunt. Atque Christus Dominus Matth. xxii. rogatus, quodnam esset mandatum magnum in lege, dilectionem Dei esse respondit; dicens: »hoc est maximum, et primum mandatum.«

Eandem veritatem perpetuo Patres docuerunt. Ex his Hieronymus ait: (1) »quae alia inter fructus spiritus debuit tenere primum, nisi charitas, sine qua virtutes ceterae non reputantur esse virtutes; et ex qua nascuntur vniuersa, quae bona sunt?« Augustinus: (2) »nullum est, inquit, isto dono excellentius. Solum est, quod diuidit inter filios regni aeterni, et filios perditionis aeternae, dantur et alia per Spiritum Sanctum munera, sed sine charitate nihil prosunt.« Et alio loco: (3) »quanta est, ait, ista charitas, quae si defuerit, nihil prosunt omnia? Quid tibi plus potest dare Deus? Quidquid dederit minus est.«

Ac-

(1) In cap. v. Epist. ad Galat.

(2) Lib. xv. de Trinit. cap. 18.

(3) Serm. cxxlv.

Accedit ratio S. Thomae. (4) Inter virtutes theologicas illa est certe excellentior, quae attingit Deum in se, vt in ipso sistat, non vt ex eo aliquid nobis proueniat: sola autem charitas Deum hoc modo attingit: nam fides, et spes attingunt quidem Deum, non tamen vt in se, sed secundum quod ex ipso prouenit nobis, vel cognitio veri, vel adeptio boni: charitas igitur omnium excellentissima est. Rursus: charitas est forma omnium virtutum, ordinans etiam earum actus ad finem vltimum; ac reddens propterea opera fructuosa, et meritiora vitae aeternae: fides enim, et spes sine charitate ad vitam aeternam nihil prosunt: est ergo ceteris virtutibus perfectior, quum ex eius coniunctione eximiam hanc dignitatem acquirant.

Quod autem charitas et in esse physico sit etiam fide, et spe perfectior, nobis exploratum videtur. Si enim est perfectior charitas etiam in esse naturae virtutibus moralibus, quoniam ex natura sua, ac specie hominem immediate Deo coniungit; quum quoque ex natura, et specie sua eum magis, quam fides, et spes coniungat Deo, vt in se bonus est, non vt principium cognitionis veri, vel adoptionis boni nobis, quomodo nos coniungunt fides, et spes, vt dictum est: si propterea in esse moris perfectior est, atque excellentior, cur non erit item et in natura?

Secundam propositionem, qua parte puri amoris statum reiecit, sic demonstramus: haec de amore puro doctrina a nullo antiquorum Patrum tradita est, vt ipse eius auctor fassus est in damnata propositione, dicens: (5) »quamuis haec doctrina esset pura, et simplex perfectio euangelica, antiqui Patres eam non proponebant passim multitudini iustorum:« at nulla euangelica doctrina verbum salutis excludit; neque existimandum Ecclesiae Pastores tamquam arcum seruasse necessaria pure amantibus documenta: igitur noua, et inaudita doctrina, quaeque elapso seculo erupit, de statu puri amoris, euangelica non est.

Deinde: et Euangelio haec doctrina repugnat: in hoc enim diligentibus Deum obseruantia mandatorum praescribitur; vt legitur Ioannis xiv: atque inter praecepta connumerantur fides, spes, charitas, poenitentia, oratio, ieiunium, aliaque virtutum officia a charitate, et amore imperata: spes praesertim, quae puro amori secundum

Tom. III.

Fff

dum

(4) Secunda Sec. quaeest. xxxiii. art. 6.

(5) Num. xxii.

dum Arestabilem hanc opinionem repugnat, nonne commendatur ab Apostolo in locis compluribus? (6)

Practerea: praetensa haec indifferentia, non charitatem purgat, sed trahit homines cuiusque generis ad interitum sempiternum. Enimvero si infirmitatem propriam, ac patrata scelera minime recogitamus, in perditionem prolabimur; cuius primus gradus est propriae infirmitatis simulatio, alter ignorantia, qua mortales sua non vident vulnera, tertius praesumptio, qua vulnera non esse contendunt, vt docet Bernardus. (7) Si autem dicamus, accepta libertate spiritus, neque nobis orandum, vt Deus nos adiuuet, ne peccemus; superbia haec est Pharisaei, quam vt vitemus Augustinus hortatur. (8)

Accedit: nullus amor est rectus, qui diuinae voluntati aduersatur: at haec est Dei voluntas, vt abstineamus ab omni immunditia, vt vnusquisque vas suum possideat in sanctificatione, et honore, vt habentes donationes secundum gratiam, quae data est nobis, simus sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes, spe gaudentes; vt loquitur Apostolus ad Rom. xii: ergo.

Postremo: derelinquit quidem ad tempus coelestis sponsus, subtrahitque assueta dulcedinis spiritualis argumenta, incusso quoque reprobationis timore, praedilectis sibi animabus; quemadmodum fecisse traditur cum plurimis Sanctis. At id praestat, vt tentationibus vexatae, humilitatis, ac patientiae exempla praebeant; neque illas deserit penitus, neque purificatur amor reprobationis persuasione; hoc enim est Caini, et Iudae peccatum, charitatem non purificans, sed extinguens. Quare Theresia ait: (9) nunquam Christi sponsam, animam charitate flagrantem, siue in coelum, siue in infernum, absque sponso cogitatione deferri. Derelictio igitur illa, qua anima puro amore affecta, etiam desperando, ac se reprobata inuincibili persuasione credendo, superiore parte sponso adhaereat, inferiore autem tabescat, fanaticus est, error etiam, imo et haeresis.

Alteram propositionis partem, quae de damnato Quietismo est, demonstratur I: quietis oratio a Doctoribus Mysticis probata, nihil est aliud, quam dum anima ad cordis intima sese retrahens, nec videt, nec sentit, nisi Deum. Ita eam describunt Bonauentura, (10) Theresia, (11) Salesius, (12) et ab his edocti alii complures. In hac,

(6) In II. ad Cor. 3. - Ad Philip. 3. - Ad Titum 2.

(7) Serm. 11. in Psal. *Qui habitat.*

(8) Lib. 11. de peccat. merit. cap. 2.

(9) Cap. xvii. vitae suae.

(10) De stim. Amor. p. II. cap. 7.

(11) Cap. xiv. vitae suae.

(12) Lib. vi. capp. 7. et 8.

haec, aiunt, recolezione cessat anima a terrenis tumultibus, et a superuacuis cogitationibus quiescit, vt Bernardus docet. (13) At Molinos et contrario vult in sua quiete animam cum indifferentia pati, etiam doemonum, si occurrant, violentias, turpesque libidinum incitationes; nec quierem illam deturbari, tametsi animus alia videat, alia sentiat, etiam impura, et horrenda: ergo.

II: debet voluntas exercere in alias potentias imperium, et charitas ceteris affectibus dominari, vt Salesius demonstrat; (14) ideoque castus amor praecipit singulis animae facultatibus, ne contemplationis tempore diuagentur, veluti domina ad se ornandam in penetralia se conuiciens, famulas hortatur ad domus custodiam: vnde in Proverbiis cap. ix. scriptum est: »missit ancillas suas, vt vocarent ad arcem, et ad moenia ciuitatis.« Praecipit etiam, vt quando in oratione quietis fruitur sponso, silent sensuum tumultus; »ne euigilare faciant dilectam,« vt in Canticis saepius dicitur. Quae ergo est illa Molinosii ementita quies, ac diabolica, in qua voluntas, non regina, sed captiua, nihil imperat, eamque ancillae tumultuosae, atque errabundae excitant, exturbant, a sponsi amplexibus separant, adulterisque amatoribus subiiciunt?

III: etsi in oratione quietis, vt a Theresia explicatur, quandoque anima, dulcedine charitatis perfusa, dormitans nihil agere videatur; ait tamen, deperdi, aut abripi somno; docet quoque quierem illam esse diuini amoris scintillulam, (15) quam Dominus incipit in anima excitare, et accendere, et quae seruilem timorem expellit, inseritque filialem. Salesius etiam, licet animam in oratione quietis posiram puerulo in sinu matris dormienti, et simulacro in sede consistenti comparet; (16) imo adserat, voluntatem nihil agere, (17) sed recipere dumtaxat amoris dulcedinem, et delectationem; ait tamen id euenire, quoniam non de se cogitat anima, sed de eo, cuius praesentia delectatur: atque exponit, quoniam pacto voluntas non exerceat alias potentias, operetur tamen superiore parte, et quamquam nullam habeat sensuum exercitationem, in delectatione tamen charitatis non dormitet: ergo falluntur, errant, qui ex Theresiae, et Salesii lectione probari autumant orationem quietis, in qua nihil animam agat, quum in ea quiete magis intellectus per fidem Deum in-

Fff 2

tuea-

(13) De interiore domo.

(14) Lib. I. cap. 6:

(15) Cap. xiv. et xv.

(16) Capp. ix. et x. lib. 6.

(17) Cap. viii. eiusd. lib.

tueatur, et voluntas per charitatem magis summo bono adhaereat.

IV: quietem a Mysticis Doctoribus probatam esse specialem Dei gratiam Theresia docet: (18) at commentum sunt falsi Mystici hac quiete frui illos, qui semel arbitrium Deo subiecerunt, neque in posterum vlla illos sollicitudine angere; specialia Dei beneficia cuique, quantumvis improbo, impurissimoque, temere tribuentes: errarunt igitur illi, atque in haeresim, detestandumque fanaticismum declinaverunt.

COROLLARIUM.

Relicienda itaque omnis omnino quies, ea quoque quam veri Mystici in animabus charitate flagrantibus admittunt? Non ita. Nam hanc dari quietem Scripturarum testimonia suadent. De anima quippe Christi sponsa legimus in Cant. cap. 11: »adiuro vos filiae Hierusalem per capreas, ceruosque camporum, ne suscitatis, neque euigilare faciatis dilectam quoadusque ipsa velit.« De Maria contemplantium typo Lucae x. dicitur: »sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius.« Ac de Ioanne in eius Euangelio cap. xiii. dicitur: »erat recumbens vnus ex discipulis eius in sinu eius.« At Mystici his quietem illam explanant, qua anima, quasi dulci abrepta somno, ac veluti puer mammis innixus, lactemque suggens, diuinae dulcedinis incunditate perfunditur, illamque exteriores potentiae ac sensus ad obiecta alia non distrahunt, nec euigilare faciunt: sed colloquentem Dominum audit, et in sinu eius recumbit; vt sancti viri scripserunt, edocti praesertim experimento; vt Theresia, Ioannes a Cruce, Salesius, alii.

CAPVT XIII.

Errores contrarios vna et auctorum nomina adducit. Momenta, quibus eos firmare student, destruit.

Lutherus, eiusque gregales, negarunt charitati, quam nos eidem excellentiam adfiximus; existimantes excellentissimam in vtroque genere esse fidem; quum per illam, aiebant, non per charitatem iustificemur. Caluinus autem (1) praefert quidem charitatem fidei; non tanquam sit magis meritoria; sed quia magis fructuosa est, quia

(18) Cap. xii.

(1) In iii. Instir. cap. 14. §. 8.

»latus patet, quia pluribus seruit, quia semper viget; quum fidei »vsus ad tempus consistat.«

Qui autem errores contra secundam veritatem numerantur? Postquam anno 1311. damnati fuerant in Vienensi Concilio Beguardorum errores; posteaquam extincta fuerat illuminatorum secta, Hispani exorta circa annum 1623; praecisusque anno 1656. surculus vetusti erroris, quo aliqui iactabant, adeo se in Dei amore profecisse, vt nacti spiritus libertatem, quidquid agerent, numquam a charitate deflecterent; erupit idem error, pestiferumque venenum effudit, operam nauante Michaële de Molinos. Is enim perniciosam Mysticam Scholam fabricaturus adseruit primo, annihilandas esse animae potentias; hanc non debere in aliquo opere actiue se gerere, sed debere se regendam diuinae voluntati committere; nihil ab ea petendum, omnemque sollicitudinem propriae salutis, spem quoque, timorem, desideria quaeque virtutum deponenda. Ficta istiusmodi sine voluntatis actu indifferentia, consequenter affirmavit, animam in sua quiete orare etiam, dum somno abrepta est; dum impurae occurrunt cogitationes; imo dum, aut doemonis instinctu, aut alterna maris, et foeminae sollicitatione carnales actus exercentur, propterea quod haec omnia, licet eueniant in vigilia, et sine mentis offuscatione, non commaculent superiorem illius partem, quoniam semel Deo proprium subiecit arbitrium. Nefaria autem dogmata haec prescripsit Innocentius XI. in Bulla, *Coelestis Pater*, emanata die xx. Nouembris anno 1687.

Non quidem in tam foeda, et absurda dogmata, sed in quietismum ramen prolapsus est Cameracensis Antistes Franciscus de Fenelon in libro Gallice inscripto: »Explication des Maximes des Saints;« quem in lucem edidit anno 1697. In eo autem docuit, dari statum quemdam habitualement amoris Dei, qui est charitas pura: hunc esse statum sanctae indifferentiae, in quo neque aeternam salutem volumus: dari in eo extremas probationes, in quibus non solum spes omnis amittitur, verum etiam potest anima inuincibiliter credere, se iuste a Deo reprobata; et tunc mystica morte, et a Deo derelictam, quasi cum Christo in cruce spirare: istam tamen perturbationem ceteri in parte inferiore caeca et inuoluntaria passione; ita vt in superiore regnet charitas, dum inferiorem percellit desperatione. Ast hunc errorem Cameracensis Archiepiscopi graui censura perstrinxerunt amplissimi Galliarum Antistites, Parisiensis, Meldensis,

sis, et Carnotensis. Eundem damnauit Innocentius XII. Cuius damnationis fulmine perterritus auctor se Pontificis sententiae submisit, erroremque suum palam, et e suggestu reprobauit.

Iam erroribus, eorumdemque auctoribus relatis, ad confutanda illorum argumenta accedamus. Arguebant autem primo sectarii: iustificatio tribuitur fidei: dicitur siquidem ad Rom. v. : »iustificati ergo ex fide.« Et ad Rom. i. : »iustus autem ex fide uiuit:« excellentior ergo charitate fides est.

Secundo: ut legitur i. ad Timoth. i. : »charitas est de fide non ficta.« Ergo fides non ficta nobilior est charitate, sicut causa effectui.

Tertio: victoria tribuitur fidei i. Ioann. v. ubi dicitur: »haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra. Ergo fides praecedat charitatem, sicut victoria pugnam.«

Quarto: Paullus ad Hebraeos ii. fidem statuit tanquam basim, ac fundamentum, quo Sancti »uicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt reuersiones:« ergo ut fundamentum aliarum virtutum eis praestantior est, et excellentior.

Quinto: illud, per quod aliud operatur, uidetur eo inferius esse; sicut minister, per quem Dominus operatur, Domino inferior est: at sicut habetur ad Galat. v. : »fides per dilectionem operatur:« superior igitur, ac nobilior charitate est.

Sexto: actus martyrii est actus fortitudinis; et tamen excellentissimus est, ut docet S. Thomas: (2) sed ea virtus est perfectior, quae perfectiorem actum habet: non ergo charitas est virtutum excellentissima. Haec praecipue exagerant Sectarii.

Quietistae uero opponebant exempla Christi, Mosis, et Paullus quorum primus in cruce a Patre derelictus clamauit Matth. xxvii. : »Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?« Alter Exodi xxxii. ait: »aut dimitte eis hanc noxam; aut si non facis, dele me de libro uiuentium.« Tertius denique ad Rom. ix. dicit: »Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis.« Igitur, subinferebant Quietistae, perfecta charitas omnem cum Christo patitur desolationem, et cum Mose, et Paulo etiam propriam reprobationem amoris posponit.

Sed respondetur. Ad primum quidem primi ordinis; hominem iustificari ex fide, iustum ex fide uiuere, non quia fides se sola ius-

(2) Secunda Sec. q. cxxiv. art. 3.

tificet, aut sit se ipsa uita formaliter: »nam fides, inquit Concilium Tridentinum, (3) nisi ad eam spes accedat, et charitas, neque uenit perfecte cum Christo, neque corporis eius uium membrum efficit: sed quia est humanae salutis initium, fundamentum, et radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, et ad filiorum eius consortium peruenire.«

Ad secundum neganda est illatio: dicit enim Paullus ibi, quod finis praecepti est charitas: finis autem non est effectus, sed causa eorum, quae sunt ad finem. Dicitur uero charitas procedere ex fide non ficta; quia fidem praesupponit; et quia actus charitatis ex fidei cognitione proficiscitur: non enim possunt incognita amari.

Ad tertium respondendum cum S. Thoma (4) negando inductam consequentiam. Eatenus enim fides dicitur uincere mundum, quatenus ostendit nobis inuisibilia, ex quorum amore contemnitur mundus. Ait autem S. Doctor: »nullus enim potest praesentia contemnere, nisi propter spem futurorum bonorum: per contentum enim principaliter vincitur mundus. Et ideo quia fides ostendit nobis inuisibilia, propter quae contemnitur mundus, ideo vincit mundum fides nostra.«

Ad quartum dicendum: quod aliter fides dicitur fundamentum, et radix, aliter charitas. Enim fides dicitur fundamentum, quia eius actus est primus, iuxta illud Apostoli ad Hebr. ii. : »credere enim oportet accedentem ad Deum:« et quia dirigit, et ostendit finem: ita ut ex ea incipiat fundamentum christianae religionis. Charitas autem dicitur fundamentum, et radix, quatenus motu suo mouet, uiuificat, et facit fructuosa opera aliarum virtutum, etiam ipsius fidei. Unde aedificium, quod inchoat fides, charitas perficit; proindeque praestantior ea est. Dicit item S. Thomas: (5) »charitas comparatur fundamento, et radici, in quantum ex ea suscitantur, et nutriuntur omnes aliae uirtutes.«

Quintum soluit S. Thomas his uerbis: (6) »quod fides non operatur per dilectionem, sicut per instrumentum, ut Dominus per seruum, sed sicut per formam propriam, eo modo, quo corpus operatur per animam.« Addendum: probabile ualde esse uerbum illud operatur sumendum esse, non actiue, sed passiuue; ut significet

(3) Sess. vi. capp. 7. et 8.

secundum.

(4) In cap. ii. ad Heb. lect. 7.

(6) Art. 6. ad secundum.

(5) Secunda Sec. q. cxxiii. art. 8. ad

ectur fidem per dilectionem agi, et in actu operantis constitui; quatenus charitas non sinit fidem otiosam esse, et torpentem, sed facit eam operari. Quia tamen fides per charitatem sic excitata agit, et bona opera exercet, verum est, quod fides per charitatem, ut formam, actiue operatur.

Ad sextum sub hac distinctione respondendum est: actus martyrii excellentissimus est, ut actus fortitudinis est; nego: ut imperatus a charitate, concedo. Ut enim ait S. Thomas (7) tolerare mortem, qui est actus elicited a fortitudine, non est laudabile secundum se, sed tantum ut ordinatur ad aliquod bonum. Etsi mors toleraretur propter Christum, et fidem eius, qualis est actus martyrii, est opus praestantissimum; non quatenus a fortitudine elicitur, sed quatenus a charitate imperatur. »Martyrium enim, ait S. Doctor, inter omnes actus virtuosos maxime demonstrat perfectionem charitatis.

Hic, quandoquidem sectariorum argumenta soluta iam sunt, placet, obiter licet, argumentum soluere quorundam Doctorum nostrae communionis catholicae, existimantium, fidem, utpote ad intellectum pertinentem, praestantioris natura sua, seu, ut aiunt, in genere entis esse. Est huiusmodi: altioris potentiae altior est virtus, sicut est altior operatio: sed intellectus altior est voluntate, quia ipsam dirigit: igitur fides, quae in intellectu est, charitate in voluntate residente est excellentior natura sua.

Sed dicendum cum S. Thoma: (8) quod intellectus, eiusque operatio, est quidem secundum se altior voluntate, eiusque operatione: tamen per accidens, ac ratione habitae praesentis status, in quo ea, quae sunt supra nos, non cognoscuntur per species proprias, altior est operatio voluntatis, quae fertur ad ea, ut sunt in se. »Et ideo, inquit S. Doctor, eorum, quae infra nos sunt, nobilior est cognitio, quam dilectio. « Propter quod Philosophus in vi. Ethicorum capp. 7. et 12.: praetulit virtutes intellectuales moralibus: sed eorum, quae sunt supra nos, et praecipue Dei dilectio, cognitio praefertur. Et ideo charitas est excellentior fide.

Quietistarum modo argumenta soluenda sunt. Ac primum ab eisdem petimus, vbinam eluceat haec praetensa indifferentia, si Christus desolationem illam refugit, et Moses ac Paullus tam vehementer dolent de cognatorum suorum scelere, et damnatione? Neque enim

(7) Loco in arg. laud.

(8) Secunda Sec. quaest. 23. art. 6. ad primum.

inferior illorum pars orabat; sed superior pro inferiore, quam desolatio, et tristitia afficiebant. Ineptissime itaque his vtuntur exemplis ad indifferentiam, et quietem euincendam: illis enim trahimur ad gemitum, et orationem, ut Deus ariditatem nostram, ac desolationem dissipet rore, atque dulcedine amoris sui. Et ita quidem se gessisse Mariam Magdalenam de Pazzis; scilicet, in maiori spiritus desolatione lachrimantem, et orantem, eius vitae Scriptores attestantur. (9)

Praeterea: non negamus inferioris, et superioris animae partium separationem, quum sermo Dei sit »efficax, et penetrabilior omnium ni gladio accipiti, et pertingens vsque ad diuisionem animae, ac »spiritus,« ut ait Apostolus ad Hebraeos iv. sed pernegamus posse in summa parte spiritus esse indifferentiam, quae cum desperatione certa reprobationis persuasionem valeat conciliari.

Igitur, ut ad exempla quae producta in argumento sunt, singulatim occurramus; de verbis Christi in cruce pendentis dicimus, supplicem ea expressisse orationem cum spe, et fiducia coniunctam; et exclamasse Saluatorem ab ea tantum, quae patiebatur, humana natura, nullum poenarum leuamen accipiens a diuina. Sane, dicere Christum in cruce desperasse, blasphemia haereticorum est; quae vel ex eo refutatur, quod Patri paulo ante spiritum suum commendauerit. Mosis autem dictum de corporis occisione Hieronymus interpretatur; (10) cuius quidem interpretatio ex cap. xi. libri Numer. liquet. Non enim aliquis de libro Praedestinatorum deleri potest. Verum et dici potest, talia Mosem protulisse humano quodam affectu, rationi tamen non repugnante; scilicet, ad contestandam confidentiam suam: qua loquendi phrasi vsa Rachel est, Gen. xxxi. dicens marito: »da mihi liberos, alioquin moriar.« Eadem et amici familiariter vti solent, scientes quidem, nolle eos, a quibus impense diliguntur, tanta anxietate torqueri. Hanc etiam responsonem tradidit Augustinus. (11)

Vtraque autem aptari potest verbis Paulli, »qui optabat perire in carne, ut alii saluarentur in spiritu,« inquit Hieronymus. (12) Tamen videtur Paullum reuera loqui de separatione, et exitio animae: non enim ait, optabam anathema esse, sed addit, a Christo: quare Chrysostomus negat, Apostolum loqui tantum de corporis occisione; quae sententia plurimis aliis probatur.

Tom. III.

Ggg

Sed

(9) Bolland. tom. 6. Maii cap. 6.

(11) Quaest. cxlvii. in Exod.

(10) In Epist. ad Galatas cap. 9.

(12) In locum Apostoli.

Sed neque iuuat Quietistas Chrysostomi interpretatio: neque enim ait posse aliquem propriam expetere reprobationem: sed principio obseruat in Graecis extare *optarim*, non *optabam*.

LIBER X.

*Potissimam humanorum officiorum regulam
Conscientiam scilicet, declarat.*

CAPVT I.

*Conscientiae notionem exhibet. Grauisissimam de opinione probabili
quaestionem resoluit.*

Est conscientia animi iudicium, eorum, quae interius facimus, per quod vel redargui possint, vel probari.

Eidem morigerari tenemur, si recta, si moraliter certa, si erronea cum ignorantia inuincibili coniuncta, sit.

Quod si probabilis illa sit, nec tuta appareat, haud erit firma humanorum officiorum regula.

Hinc nec sequi licet opinionem probabilem libertati fauentem, altera aeque probabili, quae stet pro lege, relicta.

Conscientiae definitio prima propositone tradita, haud differt ab ea, quam S. Thomas tradit, scribens, (1) est conscientia »iudicium, »seu actus intellectus, quo aliquis applicat suam scientiam practi- »cam, seu dictamen rationis, ad aliquid agendum.« Comparatur autem conscientia, vel cum operibus faciendis, vel cum his quae iam facta fuerunt. Atque horum operum respectu est conscientia testimonium illud, quo iusti eriguntur, ac improbi timore prostrantur; de quo ait Paullus ad Rom. ix. »testimonium mihi perhibente conscientia
»mea.

(1) Prim. Part. quaest. lxxix. art. 13.

»mea.« Relate vero ad opera facienda, conscientia est intima persuasio, per quam iudicamus ea, quae agenda sunt, esse bona, vel mala. Hanc propterea definiunt Scholae: »actus mentis, quo de iis, »quae hic et nunc agenda nunc, iudicamus, an omitienda sint, an »exequutioni mandanda.«

Penes varias autem iudicii nostri condiciones solet conscientia a Theologis diuidi: quemadmodum enim iudicium verum est, aut falsum, ita conscientia alia recta est, alia erronea. Rectam eam dicimus, quae veritati, et aequitati conformis est; videlicet, quae iudicamus bonum esse, ac faciendum, quod reuera est huiusmodi, aut e contrario malum esse, ac fugiendum, quod reuera tale est: eiusmodi est conscientia, quae nobis proponit cultum Deo exhibendum, honorem parentibus praestandum, eleemosynam pauperibus elargiendam: quod si conscientia proponat ut bonum, quod malum est, vel contra tanquam malum, quod est bonum, non rectam, sed erroneam conscientiam dicimus.

Sunt vero rectae conscientiae diiudicandae certi canones; quorum primus est indita singulis aeternae legis participatio; siue lex naturae, quae non sinit rationales creaturas vniuersalia saltem, et communia principia ignorare; et a qua, si opus aliquid discordet, illud turpe sit, atque inhonestum necessum est.

At in iis, quae naturae lumini non sunt obuia, rectam conscientiam dicimus, quae diuinae auctoritati, et voluntati morigeratur; cuius voluntatis septem habere possumus argumenta; vt animaduertit Paullus Comitulus. (2) Haec sunt Sacra Scriptura, Oecumenica Concilia, Christi, Apostolorumque traditiones, Ecclesiae consuetudo, iussa Romanorum Pontificum, Patrum, et Ecclesiae Doctorum vna vox, ac tandem Theologorum in scholis disceptantium vnanimis consensus. Verum si rationi, vel auctoritati diuinae, quam nobis haec signa enuntiant, conscientia repugnet, prauam illam, erroneamque aestimamus.

Sed agnoscimus praeterea plura erroneae conscientiae genera. Enim, vel animus aliquo ex innumeris ad veritatem obstaculis praecoepatus iudicat vitio esse contaminarum, quod omni culpa caret, et haec est conscientia scrupulosa, et infirma; vel iudicat esse veniale peccatum, quod in se grauisissimum ac turpissimum est, et haec est conscientia, quam laxam, seu dissolutam vocant; vel iudicat es-

Ggg 2

se

(2) In Resp. Moral. lib. v. q. 15.